

BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI AHAMIYATI

Umbarov Fahriddin

Toshkent amaliy fanlar universiteti katta o'qituvchisi

Umbarovfaxriddin74@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyotni biznesni rivojlantirishda ahamiyati, biznesdagi raqamli iqtisodiyot modellari va ulardan samarali foydalanish usullari, jahonda raqamli iqtisodiyot foydalanayotgan kompaniyalar va ularning faoliyatida raqamli iqtisodiyotni takomillashtirish haqida so'z yuritiladi. Muallifning tadqiqotining asosiy masalasi biznesning rivojlanishida raqamli iqtisodiyotning o'rni va ahamiyati belgilash, uni biznesga tadbiq etishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Biznes, raqamli iqtisodiyot, raqamli texnologiyalar, raqamli biznes, Internet, texnologiya, axborot texnologiya, innovatsiya, platforma.

ВАЖНОСТЬ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В РАЗВИТИИ БИЗНЕСА

Умбаров Фахриддин

Ташкентский университет прикладных наук

старший учитель

Umbarovfaxriddin74@gmail.com

АННОТАЦИЯ

В этой статье рассматривается важность цифровой экономики для развития бизнеса, модели цифровой экономики в бизнесе и способы их эффективного использования, компании, использующие цифровую экономику во всем мире, и улучшение цифровой экономики в их деятельности. Основным вопросом исследования автора является роль и значение цифровой экономики в развитии бизнеса, направленное на ее внедрение в бизнес.

Ключевые слова: бизнес, Цифровая экономика, цифровые технологии, цифровой бизнес, интернет, технологии, информационные технологии, инновации, платформа.

THE IMPORTANCE OF THE DIGITAL ECONOMY IN BUSINESS DEVELOPMENT

Umbarov Fahriddin

Tashkent University of Applied Sciences

senior teacher

Umbarovfaxriddin74@gmail.com

ABSTRACT

This article will talk about the importance of digital economy in business development, the models of digital economy in business and methods of their effective use, the improvement of digital economy in the world of companies using digital economy and their activities. The main issue of the author's research is aimed at determining the role and significance of the digital economy in the development of business, its implementation in business

Keywords: *business, digital economy, digital technology, digital business, Internet, Technology, Information Technology, Innovation, Platform.*

KIRISH

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot tushunchasi bir qator mamlakatlarning iqtisodiy nazariyasi va amaliyotida paydo bo'ldi. Bu raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, axborot sohasidagi inqilob va iqtisodiyotning globallashuv jarayonlarining tezlashishi bilan ajralib turardi. Ulardan foydalanish samaradorligi ortib borayotgan bilimlarga aylantirildi, ijtimoiy-iqtisodiy aloqalar kengaymoqda.

Raqamli iqtisodiyot – raqamli texnologiyalarga asoslangan elektron biznes va elektron tijorat bilan chambarchas bog‘liq iqtisodiy faoliyat, tashkilotlar va birinchi navbatda iqtisodiyotning real sektori korxonalarining raqamli iqtisodiyotda samarali ishlashining eng muhim sharti ular tomonidan zamonaviy kompyuter va axborot tizimlaridan foydalanishdir. Korxonani raqamlashtirish zamonaviy ishlab chiqarish usullariga asoslangan holda texnologik jarayonlarni va boshqaruvning barcha darajalarida qaror qabul qilish jarayonlarini boshqarish sifatini keskin o‘zgartiradi va korxona faoliyati samaradorligi va barqarorligini oshirish uchun eng muhim omillardan biri hisoblanadi[1].

Raqamli iqtisodiyot – bu jarayonlarni tahlil qilish natijalaridan foydalanish va katta hajmdagi ma’lumotlarni qayta ishlash asosida turli xildagi, texnologiyalar, asbob-uskunalar, tovar va xizmatlarni saqlash, sotish va yetkazib berish samaradorligini jiddiy ravishda oshirishga imkon beradigan, raqamli texnologiyalarga asoslangan elektron biznes va elektron tijorat bilan chambarchas bog‘liq iqtisodiy faoliyat, hamda shu faoliyat natijasida ishlab chiqariladigan va sotiladigan raqamli tovarlar, xizmatlar yig‘indisidir[2]. Ba’zida u internet iqtisodiyoti, yangi iqtisodiyot yoki veb-iqtisodiyot degan terminlar bilan ham ifodalanadi.

Raqamli iqtisodiyot biznesni yuritish haqida ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishning asosiy omili – bu katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash hisoblanadi. Ushbu ishlov berish natijalarini turli xil ishlab chiqarish, xizmatlar, texnologiyalar, qurilmalar, saqlash turlarida tahlil qilish uchun ishlatiladigan

raqamlar ko'rinishidagi ma'lumotlarni topishda yordam beradi[3]. Boshqacha qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot – bu onlayn xizmatlar, elektron to'lovlar, Internet-tijorat va boshqa sanoat turlarini taqdim etishda raqamli kompyuter texnologiyalarini rivojlantirish bilan bog'liq faoliyat hisoblanadi. Jahon tajribasini o'rganish natijasida raqamli iqtisodiyotdagi rivojlangan mamlakatlarda biznesning barcha ishtirokchilari uchun davlat (hukumat) bozori iqtisodiy qoidalari o'rnatilganligi va teng va qulay muhit yaratishda davlatning eng muhim vazifasi bo'lishi aniq bo'ldi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Raqamli iqtisodiyot, raqamli texnologiyalarga asoslangan iqtisodiy faoliyatni ifodalaydi. Bu internet, mobil qurilmalar, Cloud computing va katta ma'lumotlarni (Big data) tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Raqamli iqtisodiyot yangi biznes modellari, masalan, ulashish iqtisodi va platforma iqtisodiyoti kabi modellarda ko'rinadi. Bu biznes modellari traditsioniy sohalarni buzib, bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Iqtisodiyot va jamiyatning “raqamlashtirish” jarayoni (ingliz tilida –digitization ya'ni, raqamlashtirish, ba'zan esa digitalization ya'ni raqamlashtirilishi ma'nosini bildiradi) haqida gapirganda, birinchi navbatda, terminologiyaga aniqlik kiritish kerak. Eng keng ma'noda “raqamlashtirish” jarayoni, odatda, raqamli texnologiyalarni keng qo'llash va assimilyatsiya qilish tashabbusi bilan boshlangan ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishni anglatadi. Raqamli iqtisodiyot tushunchasiga bir qator ta'riflar berilgan. Jumladan, professor V.Ivanov “Raqamli iqtisod - haqiqatimizni to'ldiradigan virtual muhit,” deb ta'rif bergan Professor D.Kungurovning fikricha, “raqamli iqtisod” atamasiga ikkita – klassik va an'anaviy yondashish mavjud [4]. Raqamli texnologiyalar asosida iqtisodiyotning va elektron tovar va xizmatlar eksklyuziv domen tavsiflovchi raqamli iqtisod: birinchi yondashuv “klassik” deb nomlanib, klassik misollar – teletibbiyot, masofaviy ta'lim, dori-darmonlarni sotish (filmlar, televizorlar, kitoblar va boshqalar). Ikkinchi yondashuv: “raqamli iqtisod” ilg'or raqamli texnologiyalardan foydalangan holda iqtisodiy ishlab chiqarishdir. M.L. Kalujskiy raqamli iqtisodiyot – iqtisodiy internet faoliyati, shuningdek, shakllari, usullari, vositalari va uni amalga oshirish aloqa muhitidir, deb ta'riflagan [5].

Manbalarda keltirilishicha “Raqamli iqtisodiyot” iqtisodiyotning bunday turi ma'lum darajada amalda ishlaydigan turdagi model hisoblanadi [6]. Raqamli iqtisodiyot bu ishlab chiqarish kompleksi insonlar uchun qulayliklarni ta'minlaydigan mahsulot va xizmatlarni yaratadigan virtual muhit bo'lib, raqamli texnologiyalardan foydalangan holda iqtisodiy ishlab chiqarish tizimi sanaladi [7].

“Raqamli iqtisodiyot” atamasi ilmiy amaliyotga ispaniyalik va amerikalik sotsiolog, axborotlashgan jamiyatning yetakchi tadqiqotchisi Manuel Kastels

tomonidan kiritilgan [8]. Ilmiy adabiyotlarda hozirgizamon “Yangi raqamli iqtisodiyoti” turli xil atamalar bilan nomlanadi [8]. Masalan, “Postindustrial iqtisodiyot” (D. Bell), “Axborotlashgan iqtisodiyot” (O. Toffler), “Megaiqtisodiyot” (V. Kuvaldin), “Axborot va aloqaga asoslangan iqtisodiyot” (I. Niiniluto), “Texnoiqtisodiyot yoki raqamli iqtisodiyot” (B. Geyts), “Bilimlarga asoslangan iqtisodiyot” (D. Tapskott) [8].

Raqamli iqtisodiyotga bo‘lgan qiziqish jamiyat va iqtisodiyotda ro‘y bergan jiddiy o‘zgarishlar tufayli sezilarli darajada o‘ydi. Zamonaviy texnologiyalar va platformalar mijozlar, hamkorlar va davlat tashkilotlari bilan shaxsiy muloqotni minimallashtirish hisobiga korxonalar va jismoniy shaxslarga xarajatlarni qisqartirishga yordam berdi, shuningdek, o‘zaro muloqotni yanada tez va oson yo‘lga qo‘yishga imkoniyat yaratdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida biznesning rivojlanishida raqamli iqtisodiyotning o‘rni va ahamiyati, biznesdagi raqamli iqtisodiyot modellari va ulardan samarali foydalanish usullari, jahonda raqamli iqtisodiyot foydalanayotgan kompaniyalar va ularning faoliyatida raqamli iqtisodiyotni takomillashtirishdagi o‘rni bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar o‘rganildi. Maqolani shakllantirish jarayonida kuzatish va tanlab olish, ilmiy-nazariy, empirik kuzatuv usullardan foydalanilgan. Tadqiqot natijalarining ishonchligi tadqiqotda qo‘llanilgan xorijiy va milliy statistik rasmiy manbalardan foydalanilgani bilan izohlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turli mamlakatlarning raqamli iqtisodiyotining ko‘plab dasturlari (AQSh, Avstriya, Avstraliya, Angliya va boshqalar) "raqamli tibbiyot" va "aqlli shahar" kabi ijtimoiy yo‘nalishlarga alohida e‘tibor berishdi [9]. Ushbu ijtimoiy strategiyalarni amalga oshirish turli rejalar va muayyan qiyinchiliklarni talab qiladi [9]. Raqamli iqtisodiyot an‘anaviy ishlab chiqarish tarmoqlari va xizmatlarini modernizatsiya qilish, tegishli moliyaviy operatsiyalarni tashkil etish, axborot texnologiyalarining oxirigacha kirib borishi va iqtisodiy jarayonlarni raqamlashtirish, iste‘mol tarkibining o‘zgarishi yangi bozorlar va yangi bozor sharoitlarini shakllantirish uchun asos bo‘ladi [9]. Raqamlashtirish jarayoni bugungi kunda dunyoning barcha mamlakatlariga ta‘sir qiladi. Bundan tashqari, har bir mamlakat raqamli rivojlanishning ustuvor yo‘nalishlarini mustaqil ravishda belgilaydi. Hozirda 15 dan ortiq mamlakat milliy raqamlashtirish dasturlarini amalga oshirmoqda. Milliy iqtisodiyotni raqamlashtirish bo‘yicha etakchi davlatlar Xitoy, Singapur, yangi Zelandiya, Janubiy Koreya va Daniya hisoblanadi. Xitoy o‘zining “Internet plus” dasturida raqamli sanoatni an‘anaviy tarmoqlar bilan birlashtiradi. Kanada Torontoda AKT markazini yaratdi,

Singapur “aqli Iqtisodiyot”ni shakllantirdi, Janubiy Koreya “ijodiy iqtisodiyot” dasturida inson kapitalini rivojlantirdi.

Iqtisodiy modernizatsiya natijasida shakllangan raqamli iqtisodiyotdagi "Big Data" nafaqat ularni tahlil qilish texnologiyasi, balki davlat, biznes va fuqarolik jamiyatining etakchi aktivlaridan biriga aylandi [10]. Iqtisodiyotning yangi avlodini rivojlantirish bo'yicha milliy dasturlarni ishlab chiqish, shu jumladan ma'lumotlarni tahlil qilish va prognozlash, boshqaruvning yangi yondashuvlarini joriy etish, shuningdek globallashuv va jahon bozorining boshqa ishtirokchilarining raqamli rivojlanish dasturlarini amalga oshirish biznesda raqamli iqtisodiyotni qo'llasning muhim elementi hisoblanadi [10].

Biznes egalari uchun brend xizmatlar, aloqa va ma'lumotlarni to'liq onlayn tarzda taklif qilganda iste'molchilar qanday qulaylik yaratishini tushunishlari muhimdir. Raqamli iqtisodiyotning kuchidan foydalanadigan korxonalar ushbu qulaylikni potentsial mijozlar va hozirgi mijozlarga taqdim etadi. Shuning uchun ular o'sish va muvaffaqiyatni ko'rish ehtimoli ko'proq.

Keng jamoatchilikka yaqinroq ulanish, katta ma'lumotlarni to'plash va sotish va marketing maqsadlariga erishishning qo'shimcha usullari bilan raqamli iqtisodiyot muhim ekanligini isbotladi. Ushbu o'zgarish ham quyidagilarni ta'minladi:

- Korxonalar uchun iste'molchilar bilan o'zaro aloqa qilishning oson yo'llari.
- Korxonalarga yangi mahsulot va xizmatlar bilan innovatsiyalar kiritish uchun bosim.
- Mijozlarga xizmat ko'rsatish, o'zaro aloqa qilish va sotish uchun vaqtni tejaydigan va samarali protseduralar.

Raqamli iqtisodiyot iste'molchilar hayotiga kirib borishi bilan birga, u ko'pchilik korxonalarning xizmat ko'rsatish, sotish va operatsiyalari texnikasi hamda strategiyalarining ta'siriga aylandi.

O'sib borayotgan raqamli iqtisodiyot bilan elektron tijorat chakana savdo va raqamli xizmatlar ko'plab sohalarida joriy etildi. Internet juda keng tarqalgan bo'lib, u korxonalar o'z brendini sotish, ma'lumot berish va tranzaktsiyalarni amalga oshirishda tayanadigan umumiy kanalga aylandi.

Raqamli tijorat platformasi orqali dasturiy ta'minot yoki boshqa onlayn xizmatlarni taqdim etadigan obuna savdo xizmatlari elektron tijorat saytlari iste'molchilarni jalb qilishning mashhur usulidir. Xizmat sifatida dasturiy ta'minot (SaaS) modeli eski tizimlarni ko'chirish va zamonaviy texnologiyalar bilan bog'liq samaradorlik va tejamkorlikdan bahramand bo'lishni istagan korxonalar uchun ne'mat bo'ldi. Ajratilgan elektron tijorat saytlari iste'molchilar e'tiborini onlayn tarzda raqobatlashtirgan olomondan ajralib turishi kerak. Raqamli tijorat korxonalari ushbu

iste'molchilarni jalb qilish uchun innovatsion protseduralar va mahsulotlarni qabul qilishlari kerak edi.

Raqamli iqtisodiyotning uzluksiz o'sishi bilan korxonalar iste'molchilarning tadqiqot qilish, kompaniyalar bilan o'zaro munosabatda bo'lish, tovar va xizmatlarni sotib olish usullarini qamrab oluvchi yangi strategiya va jarayonlarni ishlab chiqishga majbur bo'ldi. Elektron tijorat korxonalari o'z xizmatlarini yaxshilashga va iste'molchilarga o'zlari qidirayotgan narsalarni taqdim etishlarini ta'minlashga majbur bo'ldilar. Iste'molchilar xarid qilish va ma'lumot qidirish usullarini o'zgartirganligi sababli, bu korxonalar ushbu iste'molchilar bilan o'zaro munosabatlarini o'zgartirishga majbur bo'lmoqda. Raqam iqtisodiyotni biznesa keng qo'llash uchun uchun biznes egalari va korxonalar quyidagilarga e'tibor qaratishlari kerak:

- To'lov tizimlari (Payment systems): Korxonalar mijozlarga qulaylik yaratishga qaratilgan raqamli to'lov tizimlarini qo'llashlari kerak. Obuna hisob-kitobi bilan mijozlar doimiy xizmatlar uchun muntazam ravishda hisob-kitob qilinadi. Raqamli iqtisodiyot ushbu mijozlarga o'z mahsulotlarini olish, yordam so'rash va oylik obuna to'lovlarini to'lashni osonlashtiradi. Avtomatik hisob-kitob va turli xil to'lov imkoniyatlari mijozlarga tovarlar va xizmatlarni onlayn xarid qilishni osonlashtiradi va ehtimolini oshiradi.

- Marketing kampaniyalari (Marketing campaigns): E'lonlar taxtalarida reklama o'tmishda biznesga ta'sir qilish uchun etarli bo'lgan bo'lishi mumkin. Biroq, raqamli iqtisodiyotda bu kompaniyalar mijozlarga ular bo'lgan joyda erishish uchun qidiruv tizimlari, ijtimoiy media, elektron pochta kampaniyalari va boshqa onlayn marketing strategiyalariga e'tibor qaratishlari kerak.

- Katta ma'lumotlar (Big data): ko'proq onlayn jalb qilish bilan korxonalar o'z mijozlari, xarid qilish naqshlari va ishtiroki haqida katta ma'lumotlarni to'plash imkoniyatiga ega. Ushbu ma'lumotlar yordamida korxonalar o'z jarayonlarini yaxshilashlari, mijozlari qaysi mahsulot va xizmatlarni qidirayotganini yaxshiroq tushunishlari va bilganlari asosida yangilangan mijozlar tajribasini taqdim etishlari mumkin.

- Mashinali o'rganish (Machine learning): Katta ma'lumotlardan mashinani o'rganish orqali samarali foydalaniladi. Yig'ilgan ma'lumotlarni tahlil qiluvchi algoritmlar va avtomatlashtirilgan jarayonlar yordamida korxonalar ko'proq mijozlarni jalb qilish va mavjud mijozlarni mamnun qilish uchun joriy jarayonlarini qanday o'zgartirishi mumkinligi haqida bilim oladi.

- Sun'iy intellekt (Artificial intelligence): Chatbotlar, interaktiv onlayn tijorat platformalari va sun'iy intellektning boshqa shakllari ham o'sib borayotgan raqamli iqtisodiyotda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ushbu o'zgarishlar tashrif buyuruvchilar

va onlayn-do'konchilarga o'zlari qidirayotgan narsalarini topishlarini va kutgan xizmatni, hatto insonlar ishtirokisiz ham olishlarini ta'minlaydi.

Raqamli iqtisodiyot o'sishda davom etmoqda va biznesning omon qolishi uning ushbu onlayn makonni qabul qilishga tayyorligiga bog'liq. Korxonalar o'zlarining marketing rejalari, jarayonlari va protseduralarini tahlil qilishlari kerak, shunda ular iste'molchilar bilan onlayn uchrashishlari va ularga o'zlari kutgan ma'lumot va tajribalarni taqdim etishlari mumkin.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy belgilari yuqori darajada avtomatlashtirilganlik, elektron hujjat almashinuvini sifatli amalga oshirish mavjudligi, buxgalterlik, auditorlik va boshqaruv tizimlarining o'zaro elektron integratsiyalashuvi, ma'lumotlarning elektron bazalari, CRM (mijozlar bilan o'zaro munosabat tizimi) mavjudligi, turli xildagi korporativ tarmoqlardan iborat [11].

XULOSA

Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, iqtisodiyot tarmoqlariga raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida qator ustunliklarga ega bo'lib ular quyidagilarda o'z ifodasini topadi: korxonalar faoliyatini avtomatlashtirilishi va jarayonning to'liq raqamlashtirilishiga erishilishi natijasida raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqariladi, ishlab chiqarish va mehnat resurslaridan samarali va tejamkorlik bilan foydalanish yo'lga qo'yiladi, korxonalar investitsion jozibadorligi va ishlab chiqarish jarayonining shaffofligi ta'minlanadi.

Biznes korxonalarida raqamlashtirish jarayoni o'ziga hos xususiyatlarga egaligi, moliyaviy resurslar va shartli infratuzilmaga muhtojligi nuqtai nazaridan ehtimoliy yo'qotishlarga olib kelishi ham mumkinligi ayniqsa O'zbekistondan rivojlanayotgan mamlakatda faoliyatini olib boradigan korxonalarda ushbu jarayonni to'g'ri rejalashtirish, raqamli transformatsiyalash strategiyasini to'g'ri shakllantirish, ushbu jarayonni korxona holatiga va faoliyat turiga muvofiq holatda rejalashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shunday ekan, korxonalarda biznesda raqamli texnologiyalarni amalga oshirish uchun quyidagilar taklif etiladi:

1. Mehnat jarayonida zarur kompetentsiyaga ega bo'lgan yuqori malakali ishchilardan iborat jamoaga ega bo'lish;
2. Mavjud sharoit va vaqtni inobatga olgan holda innovatsion mehnat vositalari va obyektlari bilan eng samarali uyg'unlashishga imkon beruvchi usullar, uslublar va chora-tadbirlar majmuini ishlab chiqish;
3. Ishlab chiqarishni raqamli texnologiya qilish sur'atlarini oshirish zaruratidan kelib chiqqan holda, manfaatdor tashkilot va korxonalar, ixtisoslashtirilgan oliy

ta'lim muassasalari, kasb-hunar maktablari bilan faol hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur.

Raqamli iqtisodiyot va biznesda raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorligi shuni ko'rsatadiki, bir vaqtning o'zida keng sohalarda rivojlanmoqda va cheklangan miqdordagi kompaniyalar tomonidan, ularga maxsus vakolatlar va resurslar berilgan bo'lsa ham, odatda qurilmaydi. Shuning uchun raqamli iqtisodiyotd va biznesda raqamli texnologiyalardan foydalanishning asosiy rolni kuchli tadbirkorlik va innovatsion yondashuvga ega bo'lgan xususiy biznes egallashi, davlat esa xususiy tashabbus uchun infratuzilma va sharoit yaratishi bilan shug'ullanish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish tadbirlari to'g'risida"gi 2020-yil 6 oktyabrdagi PF-6079 sonli Farmoni
2. O'zbekiston Respublikasining 2018-yil 3-iyuldagi "O'zbekiston respublikasida raqamli iqtisodiyotni va kriptο-aktivlar aylanmasi sohasini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3832-sonli Qarori
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldagi "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora tadbirlari to'g'risida"gi Qarori
5. Bucht, R., & Hicks, R. (2018). Definition, concept and measurement of the digital economy. *Bulletin of international organizations*, 13(2), 143-172.
6. Mustafakulov, O. K. (2024). Statistika tizimida raqamli platformalarni amaliy tadbiq etish metodologiyasi. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari*, 4(1), 45-54.
7. Mustafakulov, O. K. (2023). Statistika tizimidagi raqamli platformalarni baholash va ularni tanlash. *Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari*, 3(3), 232-237.
8. Ungboyevich, M. O. K. (2024). Application of digital platforms in the statistical system based on international experience. *European Journal of Economics, Finance and Business Development*, 2(7), 16-23.

9. Ungboyevich, M. O. (2024). Research on improving the efficiency of digital platforms in the statistical system. *Synergy: Cross-Disciplinary Journal of Digital Investigation* (2995-4827), 2(9), 4-8.
10. Ungboyevich, M. O. K. (2023). Raqamli platformalarni o'rganishda jahon ilmiy tajribasi. *So'ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi*, 6(6), 160166-160166.
11. Raqamli iqtisodiyot – (o'quv qo'llanma) // – T.: «MAKON ZIYO NURI» MU Ungbayevich ISBN 978-9910-9117-9-8 338, 224
12. <http://www.lex.uz> – O'zbekiston Respublikasi qonunlari bazasi sayti
13. <https://www.imv.uz> – Iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti
14. <http://www.soliq.uz> – O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi sayti
15. <http://www.stat.uz> – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti